

Szelet a múltból

Erdők, dombok, akácok, tölgyesek, útszéli szilvafák, apró kis falvak között gurult az autóm. Évtizedek óta nem jártam erre. Egykori szülőfalum, kisiskolás korom itt hagyott emlékei után jöttem.

A régi tornácos házunk, a vele szemben lévő apró kis zsúptetős házikó, ahol egy kedves öreg néni vendége voltam gyakran. A fenyőfákkal övezett templom, vele szemben pedig egykori iskolám, majd a paplak hatalmas kertje, amit végig bukszus bokrok takartak el. Mennyi fontos, meghatározó történés az életemben! Hányszor elmentem a paplak kertje mellett! Hiszen, erre vezetett az utam az iskolába, a boltba, vagy a templomba. Emlékeztem a meleg augusztusi estékre, amikor a bukszus bokrokon ezernyi kis cserebogár világított. Szinte hallottam a tücskök esti ciripelését is.

Egyre jobban közeledtem a falu felé. Köröskörül dombok bukkantak elő, a kis falum pedig a völgyben pihelve várt rám. Vagy talán inkább én vártam szívszorongva erre a találkozásra.

A múltam, a hagyományok mind-mind ott kavarogtak bennem. Olyannyira elérzékenyedtem, hogy a falu határához érve a sírás kerülgetett. Félre álltam a kocsimmal.

Elérzékenyülten néztem az öreg fákat, a távolban rejtetten futó Koppány patak vonalát, a ráhajló öreg fűzfákat. A patak partot, ahol valamikor annyi sétát tettem. Ahol a szitakötőkkel, madarakkal futottam versenyt, ahol ibolyát szedtem csokorba. Néztem a zöld mezőt. Eszembe villant az akkori barátnőmmel tett kerékpározás a szomszéd falvakba. A kutyáktól való félelmem. Hirtelen magam előtt láttam a siketnéma Amálit. Fogatlan tárogó száját mindig ámulattal és gyermeki kíváncsisággal néztem, és nem értettem, hogy miért nem hangosan beszél. Aztán Jancsi és Kató bukkant fel a múltból. Kató már akkor mestere volt a foltművészetnek, ma így hívják: PATCHWORK. Ugyanis hiába kapott jó állapotban lévő tiszta, bár használt ruhákat, ő mindig különböző színes rongydarabokat varrt a ruháira. Tele lett színes foltokkal. Így öltözött. Ezekben a ruhákban érezhette jól magát. A szüleimnél szolgált a szerelmével együtt. Az alacsony, kackiás bajuszos,

fekete hajú, mindig nótázó Jancsival. Kicsit a falu bolondjainak tekintették őket.

Visszaültem a kocsimba és elindultam a temető felé.

Most néptelen volt végig az utca, úgy látszott, mintha kihalt faluba érkeztem volna.

A falu valaha több, mint ezer lakosából már csak közel négyszázan éltek itt. Néhány ház romokban hevert, néhány szépen virágzott, takaros udvara volt, ott lakó, ott élő emberekre utalt. Talán pihentek, vagy éppen a mezőn dolgoztak.

A temetőben aztán keresni kezdtem nagyszüleim sírját. Két nagy bukszus bokor között megtaláltam őket. Egy befőttes üvegbe vizet töltöttem, majd a csokromat beletéve elhelyeztem Anna nagyanyám, és Ferenc nagyapám megmaradt sírdomborulatára, a kereszt elé.

A falu leggazdagabb embere volt a nagyapám. Szép nagy tornácos házzal, pusztával, téglaegetővel, erdőkkel, sok-sok állattal, földdel bírt. A pusztáján cselédházakat építtetett. Nagyanyám az ismerősök elmondása szerint valamikor nagyon szép asszony volt. Nyolc gyereket szült, kettő meghalt. Így három fiút és három lányt neveltek fel. Nagyanyám ágyban fekvő beteg lett negyvenéves kora körül. Korán meghalt. Nagyapám bár mindennel elhalmozta, az egészségét nem tudta neki visszaadni és gyakran kereste más asszonyok karjaiban a férfiörömet. Persze én már csak homályosan emlékszem rájuk. Alig voltam három, és öt éves, amikor ők meghaltak.

Aztán jöttek az ötvenes évek. Szüleim, szó szerint kitelepítették magukat egy baranyai kis faluba, Pécs mellé. Ha ezt nem teszik, talán mi is a Hortobágyon kötöttünk volna ki. Így sem volt valami rózsás a helyzetünk. Aztán a forradalom után visszajöttünk néhány évre. Anyám kitartó utána járásának köszönhetően visszakaptuk a házunkat. Mást nem. Minden más odaveszett. A puszták, a földek, a traktorok, a többi mezőgazdasági gép az államé lett, a háború pedig elvitte az akkor nagy dolognak számító személy autónkat.

Elmélkedve a múlton, lassan visszaindultam a temető bejáratához és beültem ismét a kocsimba. Szép lassan gurultam a hosszú Fő utcán, egy-két

előbukkanó ember bámult a kocsimra, de én nem ismertem őket. Tulajdonképpen már senkit sem ismertem itt.

Tizenhárom éves koromban végleg elköltöztünk innen. És azóta, én nem jártam itt. Leállítottam a kocsimat a templomtér mellett. Sétálni kezdtem a templom körül.

A történelem szerint ez a település Árpád-kori, de egykor a török hódoltság idején a szandzsák székhelye volt. A török aga pedig a mai plébánia épületében lakott. A templom mögötti területen valaha egy vendéglős háza állt, és ennek az udvarán volt a török fürdő, aminek darabjait széthordták még a tizenkilencedik század vége felé. A fürdőt a tőle mintegy két kilométerre lévő Cseszme - erdőben fekvő úgynevezett török-kút látta el vízzel, melyet agyagcsöveken át vezettek a fürdőig. A török világból még egy emlék volt a plébánia udvarán. Egy török turbános fejkő, a hajdani koppányi török temetőből. Vára is volt a falunak, ami a tizenötödik-tizenhatodik században épült. A török ezt csak 1551–1553-ban tudta elfoglalni, visszafoglalása pedig 1689-ben történt. Mára persze a várból semmi sem maradt. A török hódoltságra emlékeztető dülőnevek viszont még ma is élnek: Csasz-út, Bégekút, Lanyista, Falamurdok, Babadag, Seregrét. Persze sok családi név is volt, amit török eredetűnek mondtak, többek között nagyapám neve is ezek közé tartozott. Aztán voltak itt később zsoldosok, volt hercegi birtok, püspöki birtok, itt is pusztított a kolera. Mindezt azért tudom, mert érdekelt a múltam. Érdekelt, hogy honnan is jövök, kik lehettek az őseim.

Most idegenül néztem a teret. Minden megváltozott. Alig ismertem rá. Antal József, majd Koppány vezér szobra, a török turbános sírkő körül keringtem, amely a hagyomány szerint a koppányi aga síremléke. A paplak számomra összezsugorodott. A bukszus bokrok eltűntek. Egy régi házból kicsi múzeum nőtt ki. Az iskolámat is átépítették.

Ahogy elindultam a szülőházam utcája felé, új kis házak sorakoztak, majd amikor befordultam a sarkon, döbbsen álltam meg. Az egykori szép, vaskerítéses, tornácos szülőházam helyén egy össze-vissza tákolt, félig lerombolt épületet találtam. Az udvaron nem állt ott az alsó, kicsi ház, ahol egy cimbalom állt, ahol apám a faluban megalakított zenekarával tartotta a próbákat, nem álltak a nagy gesztenyefák, ahová sokszor felmáztam, és

onnan ábrándoztam bele a világba. Eltűnt a ház elől a két nagy fenyőfa, eltűntek az édesanyám által gondosan ápolt virágokban gazdagon pompázó csoportok is. Semmi, de semmi nem maradt. Minden olyan idegen volt, olyan lepusztult, olyan elhagyott.

Sietve mentem vissza a templomtérre. Megkerestem a kocsimat, beültem. Összeszorult a szívem. Hát ennyi maradt a múltamból? Ennyi. De miért is csodálkozom? Kérdeztem magamtól. Aztán, ahogy már kijutottam a faluból emlékezetemben felvillant egy virágvasárnapi körmenet.

Az utcánkban álló Szűz Mária szobrot fehér és bordó virágkoszorúk borítják be. A kerítéseket is illatos, színes virágfüzérék díszítik. Ünneplőbe öltözött férfiak, nők, és gyerekek vonulnak a templomba. Áhítatos szent mise és körmenet következik. Aztán jön az este. A Gyöngyös Bokréta női és férfi tagjai pompáznak híres népviseletükben. Szebbnél-szebb dalokat énekelnek és táncolnak. Az asszonyok bő, pufándlival emelt színes bársonyszoknyában, gyönyörű hímzett felső rékliben vannak, fejükön szebbnél szebb főkötő díszileg melynek sarkai a pillangó szárnyaihoz hasonlóan állnak szét. A férfiak pedig gazdagon hímzett fehér ingben, rojtos fehér bő gatyában és fekete, sűrű zsinórozású mellényben ropják a táncot. Fejükön kalap, amibe rozmaringszálat tűztek. Én pedig anyám kezét fogva állok ott és csodálattal bámulom ezt a színes forgatagot. Este pedig? Nagy konyhánkban hatalmas asztalon vadhúsból készült vacsora. Erdei vadban gazdag volt itt mindig a környék. Aztán sütemény és tortacsodák következtek. Összegyűlt a nagy rokonság. Együtt örülünk, ünneplünk. Poharak koccannak, apám előveszi hegedűjét, az egyik nagynéném dalra fakad...

Valahogy így történt. Még most is hallom fülemben a hegedű hangját, hallom a kacajokat, a beszéd zsongását, látom a mosolyokat, és szinte érzem az emeletes, tulipánra emlékeztető grillezett torta mézes illatát.